

BİR HAYALDE GEZİNİRKEN

İbrahim Berksoy¹⁶

Evvel zaman içindeymiş, kalbur saman içindeymiş... Az gitmişiz uz gitmişiz, dere tepe düz gitmişiz... Altı ay bir güz gitmişiz... Elimizde demir asa, ayağımızda demir çarık, bir arpa boyu yol gitmişiz... Masallar böyle söyler; söze hayal karışır, çoğu zaman tatlı düşler...

Bir gemi yaptırdım ayrık kökünden; direkleri gümüştene, yelkenleri atlastan, halatları ibrişimden... Yahya Kemal'den hatıra; demir almak günü geldi de zamandan, meçhule kalktı gemim bu limandan... Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce yol alırken, ne bir mendil vardı kalkışta sallanan, ne bir kol...

Antalya derler adına bir büyük liman; Kaleiçi'nde uğrak verdim bir zaman. Işıl ışıldı gökyüzü, ışıl ışıldı liman... Izgara levrek pek lezzetliydi, yanında yeşillik, roka; üstüne bir acı kahve, bakır cezvede mangala sürüldükçe tatlanan... Hepsinin tadı damağımda, hepsi de aklımda her an... Denizciler öbek öbek toplanmış aralarında sohbet eder, sözü söze eklerler; vardım gittim yanlarına, selamünaleyküm, aleyküm selam... Doğu'nun limanlarından gelirmiş kimileri, kimilerinin dilinde hasret dolu hüznü uzak ülke ezgileri... Anlattıkça anlattı serencamını sırasıyla her biri; lafa ben de karıştım bir ara, söyledim içimden geçenleri... "Akdeniz dört kişiydiler bir de ben" diye yazmıştı sevgili mimar-ressam Cengiz Bektaş; ince uzun mor bir şiir kitabıydı, cebimde taşırdım hep, hiç unutmam... Akdeniz

¹⁶ 1965'de Kayseri'de doğdu. 1991'de ODTÜ'den makine mühendisi olarak mezun oldu. Kayseri'de başladığı çalışma hayatını Ankara'da DSİ'den emekli olarak noktaladı. Çeşitli edebiyat dergilerinde yazıları yayımlandı. 'Gezinin Poetikası', 'Akıntıya Karşı Aykırı Düşünceler' ve 'Şiir Okuma Anları' adlarıyla üç kitabı yayımlandı. ibrahimberksoy@tr.net www.ibrahimberksoy.com.tr

şiiirleri okudum gece boyunca o kitaptan; yanan şenlik ateşiydi bir yandan da içimi ısıtan...

Bir şafaktan bir şafağa tutuşurken tanyeri, yola revan oldum ver elini İskenderiye Feneri... Rüzgâr doldurdu yelkenlerimi günlerce gecelerce; kâh ıpıl ıpıl masmaviydi gün yüzünde Akdeniz, kâh lacivert bir gece mavisiydi ayın altında gece vakti yıldızları seyrederken bendeniz... Üç gün üç gece derler hep; gözüm hep o deniz fenerini aradı, sanırdım ki limanın ışıkları yandı yanacaktı... Böyle geçti bir vakit denizde günler geceler, bir de baktım ki karşımda yanıp sönüyor fener...

Şimdi yerinde yeller eser o fenerin, bilirim. Dünyanın yedi harikasından biriymiş zamanında; şimdi eskinin gravürlerinde yanar söner, yanar söner... Tapınak değil, büst değil, heykel değil, mezar değil, kuleden bir şehir değil; herkes için yol gösteren, yanıp sönen bir fener... En yüksek olanıymiş fenerlerin o vakitler, sonradan yapılanlar hep ona benzer... Pharos denilen adaya inşa edildiğinde ne bilsin o fener; bundan böyle Latince de pharos diye anılacak bütün fenerler... Böyle rivayet ederler kıssasını kısaca İskenderiye’de yerinde yeller esen fenerin; adı bakidir lâkin, İskenderiye’de İskenderiyeli fenerin...

Demirledim de birkaç günlüğüne gemimi ol limana; bir yol varıp göreyim dedim dillere destan şu kadim şehir Kahire’yi uzaktan yakına... “Kahir ekseriyet” deriz kimi zaman, “ezici çoğunluk” demek; “kahır” da ezici güç, tahakküm olsa gerek. “Esmâ ül hüsna” derler adına, Allah’ın 99 isminden birisi de “Kahhar”dır, gücünün üstünde güç olmayan, kahreden anlamında... Gezip dolaştıkça geniş meydanlarında, caddelerin arasında, daracık sokaklarda; adından da anladım ki Kahire çok büyükmüş, “kahir ekseriyet”miş Mısır’da... Hep söylenir: Eski zamanlardan beridir iki ışık aydınlatır Nil’in hayat verdiği Mısır’ı, Kahire’yi; biri İskenderiye Feneri, ötekisi İskenderiye Kütüphanesi. Şimdi yerlerinde olmasa da adları bilinir akan çağlardan beri; parlıyor orada bak bilimin ışığında İskenderiye Feneri...

Akşamları Ümmü Gülsüm'den içli şarkılar dinledim gümüş beyazı ay ışığı altında serin Akdeniz akşamlarında, nargile fokurdattığım da oldu, tavla oynarken Kahireli dostlarla...

Orhan Veli'nin dizesidir, "Gün doğmadan, deniz daha bembeyazken düşeceksin yola"... Bilirim, bu dizelerle başlar şairin "Hürriyete Doğru" şiiri. Bu güzel şiirin büyüüne kapılıp demir aldım limandan bir sabah vakti tan ağartısında; deniz bitmek bilmez, tükenmez, menzil uzakta. Kartaca, Tunus'ta bir limandır, Roma'ya gemilerle su taşır, erzak taşır, her demirleyene ünlü komutan Hannibal'ı hatırlatır. Cesur bir komutanmış Hannibal, hani şu her seferinde Roma'ya kafa tutan. Yenilmiş derler sonunda, Bitinya Krallığına sığınmış yenilince o kükreyen küheylan. Atatürk, yakından tetkik etmiş hayatını bu cesur ve yürekli komutanın. Mademki Bitinya Krallığı şimdiki Bursa'ya yakındır ve mademki Hannibal'ın hayatına son verdiği yer Gebze civarındır; o halde İzmit'in Gebze'sinde o cesur komutan anısına tez elden temsili bir anıt mezar yaptırılmalıdır. Böyle düşünür Atatürk sene 1934'te, doğumunun 100. yılı anısına yapılır o anıt mezar sene 1981'de. Şimdi TÜBİTAK yerleşkesinin içinde ziyaretçisini bekler. "Ya bir yol bul, ya bir yol aç, ya da yoldan çekil!" sözü o cesur komutandan yadigârdır bize artık. Hannibal'ın bu sözü, çetin geçen bir kış mevsiminde, ordusuyla ve filleriyle birlikte Roma'ya doğru yürürken Alpler'in geçit vermez sarp yamaçlarında umutsuzluğa kapılan komutanlarına hitaben söylediği rivayet edilir. Ancak cesur ve kararlı komutanlar söyleyebilir böyle sözleri. Atatürk de belki de bu yönüyle tetkik etmiştir tarihin bu ünlü komutanını; kim bilir... Bir de Romalı bir şairin şu sözü var; Atatürk okumuş, tetkik etmiş, çizmiş altını bu sözün: "Hannibal'i terazinin bir kefesine koy; diğer kefeye en büyük komutanlardan kaç tanesini koyacaksın"...

Buraya kadar niye geldim; bir koşu gidip göreyim dedim Kartaca'nın ulusal müzesini; açıldı kapılar, girdim içeri... Denizci bir millet Fenikeliler, sonra Romalılardan kalma eserler, mermer lahitler, büstler, heykeller, mermerden oyma

sanat eserleri, mozaikler; gördüm, tetkik ettim hepsini birer birer...

Ayrılık vakti gelip henüz ayrılmadan “yeni şehir” Kartaca’dan, elbette unutmadım limanın hemen yanındaki deniz müzesini gezip görmeyi yakından...

Tunus’un girintili çıkıntılı “suk”larında (sağında solunda dükkânların sıralandığı, alışveriş yapılan sokaklar) dolaşıp alışveriş yaparken, çeşit çeşit hurmaların tadına bakarken, İbni Haldun’un heykeli var dedilerdi şehrin merkezinde, o geldi aklıma birden. “Coğrafya kaderdir” sözü yankılanır kulağımda, elhak doğrudur; altı asırdır bu yüzden üniversitelerde “Mukaddime” okunur, okutulur. Devletlerin yükselişini ve çöküşünü anlatan yedi ciltlik bir büyük dünya tarihi kitabının hem “önsöz”ü hem “giriş”idir iki ciltlik şaheser Mukaddime; henüz okumayan varsa Tunus’tan bildiririm böylece...

Bir de Akdeniz’in kıyısında Sidi bu Zeyd derler adına şiiir gibi şirin mavi-beyaz bir kasaba var gezilecek; yamaçtaki kahvesinde bir acı kahve içilecek... Şimdilerde “spa” denilen sıcak hamamların bulunduğu dillere destan turistik bir kasaba var, adı üstünde, Hammamet; bir ikindi vaktiydi, çıktım geldim bir zahmet. Sidi bu Zeyd’in ünlü kahvesi Caf  des Nattes’a gitmeyi muradım; bunun için yasemin kokuları arasında dar sokaklardan yamaca doğru dik basamakları birer birer adımladım. Çok ressam gelip geçmiş bu şirin Akdeniz kasabasından. Pek çoğu, bombeli desenleriyle pencereleri süsleyen Akdeniz mavisini perforjelerin gerisindeki tül perdelerin arkasından sokağa, daha doğrusu akıp geçen hayata bakan genç kızların belli belirsiz silüetini görüp ya da hayal edip önündeki tuvale yansıtmaktan kendilerini alamamıştır. Bilinsin isterim.

Yol boyunca rastladığım kedileri de kısaca anlatmalıyım ben size: Kedisiz düşünemezsiniz bu şirin kasabayı; inanmazsanız bir koşu gelip kendi gözlerinizle görün demek düşer bize. Hemen hemen her renkte ve boyda; irili, ufaklı, siyah, beyaz, kahverengi, sarı kediler her an önünüze çıkabilir ya da evlerin birbirinden ilginç desenli geleneksel mavi kapıları önündeki

eşiklere kıvrılıp meraklı bakışlarla sizi süzebilir. Söylemedi demeyin... Kedilerin meraklı bakışlarıyla göz göze gelmeden sakın bu kasabadan dönmeyin. “Ne olacak, kedi işte” deyip geçmeyin; düşünsenize, ne kaybedersiniz ki onların gün boyu değişen alımlı göz renklerine, desenli yüzlerine, çalımlı yürüyüşlerine, patilerine bir baksanız; bir an için miyavlamalarına kulak kabartsanız. Bir “seyyah”, “gezgin” ya da “turist” olarak belki de bir kaç saatliğine geldiğiniz bu güzelim sahil kasabasında, kentin gündelik yaşamının ayrılmaz parçası olan kedilere ilgisiz kalmayın. Bizim Van kedisi nasıl Van şehri kadar meşhursa, burada Sidi bou Said’deki kediler de bu kent kadar meşhurdur; unutmayın...

Yorulmuşum yokuş çıkarken; yamaçta Café des Nattes’a gelince, üzeri kilimlerle örtülü taştan oturma yerlerinden birine oturdum hemen, Akdeniz’in maviliğine gözüm dalmış, derin derin bakarken. İkindiden sonraydı, akşamüzeriydi sanki; bir yorgunluk kahvesi söyledim garsona; cezveyi köze özenle sürüp çekmiş birkaç sefer kahveci. Tam kararındaydı kahvenin köpüğü, kıvamı, tadı, şekeri. Burada çok iyi Türk kahvesi yapıyor kahveciler, gelmeden öyle söyledilerdi; içtim, tecrübe ettim, elhak öyleydi. Ayaklarımızın altındaydı Akdeniz; daha ne isterdim ki?..

Bugüne değin pek çok şair, yazar, ressam, sanatkâr gelip mekân tutmuş şairlerin, bilginlerin, sufilerin Akdeniz’e nazır bu güzelim kasabasında. Hepsi de burada bir iz, hoş bir sada bırakmış. Önceleri Arap hat sanatkârlarının gözde yerlerindenmiş burası. Sonraları Avrupalı şairler, yazarlar gelmeye başlamış. Gustave Flaubert, André Gide, Jean DuVignaud, Michel Foucault, Georges Lapassade bir süre burada yaşamış. Hepsinin de eserlerinde bir şekilde buradaki hayattan izler bulmak mümkün...

Laf lafi açtı bu şirin kasabada, vakit erişti akşama; artık derlenip toplanmalı, yarına dinç kalkmalı... Zira yolculuk var yarına; Tarık bin Ziyad gibi Cebelitarık boğazını aşıp ayak basılacak İspanya’ya, Akdeniz’in bu yakasından karşı yakasına. Tarık bin Ziyad 7 bin kişilik ordusuyla birlikte geçmişti kendi adıyla

anılan Cebelitarık boğazını biz zaman. Sene 711. Tarık bin Ziyad da cesareti ve kararlılığıyla Kartacalı komutan Hannibal'a benzer. Kartacalı komutan 90 bin askerine ve komutanlarına hitaben "Ya bir yol bul, ya bir yol aç, ya da yoldan çekil!" demişti ya; Tarık bin Ziyad da 7 bin kişilik ordusuyla boğazı geçtikten sonra "gemileri yaktık, dönüş yok artık geri!" demiş. Ve dahi şunları da söylemiş: "Arkanızda düşman gibi deniz, önünüzde deniz gibi düşman. Nereye kaçacaksınız? Vallahi sizin için ancak sadakat ve sabır kalmıştır."

Oysa ben ayırık kökünden yaptırdığım, direkleri gümüşten, yelkenleri atlastan, halatları ibrişimden gemimde bir başımayım Akdeniz'in bir yakasından öte yakasına Cebelitarık boğazından geçerken... Dilimde Federico Garcia Lorca'nın yıllar önce Zülfü Livaneli'nin bestelediği bir şarkı, daha doğrusu bir yanık ezgi var: "Ay kocaman / at kara / torbamda zeytin kara / bilirim de yolları / varamam Cordoba'ya"

Lorca'nın sözünü ettiği Kurtuba (Córdoba), Endülüs Emevileri döneminde Bağdat ve Kahire gibi dönemin en önemli bilim ve sanat merkezlerindenmiş. Batıda Averroes olarak bilinen Kurtubalı İbn-i Rüşd, Granada'nın yanı başındaki Murcia (Mursiya) şehrinde doğan, oradan Sevilla'ya (İşbiliyye) gelen ünlü mutasavvuf (tasavvuf ehli) Muhyiddin İbni Arabi, Musevi bilginler arasında "İkinci Musa" olarak bilinen Musa İbn Meymun (Moses Maimonides) adeta birer kutup yıldızıymış o zamanlar; Kurtuba'da Müslümanlarla Yahudiler birbirlerinin kapı komşularıymış. Kurtuba, kent ve kent kültürü alanında "altın çağ"ını yaşamaktaymış.

Granada'daki Elhamra Sarayı gez gez bitmiyor. Sarayın meşveret salonundaki, divan odasındaki, elçiler odasındaki çinilerde yer alan "Ve la galibe illallah" (Allah'tan başka galip yoktur) yazısı bir anlamda Elhamra Sarayı'nın mührüdür, ruhudur. Bu ruh, bir mühür olarak sarayın her tarafına bir şekilde sinmiş gibidir.

Elhamra Sarayı'nı hayalen doyasıya gezdikten sonra kalan vaktimi Granada'nın eski yerleşim yeri Albayzin'in zarif, ak badanalı evlerini gezip görmeye, parke taşlı o daracık sokaklarda alabildiğine dolaşmaya, çağlar boyunca kentin dokusuna iyice işlemiş serin, mistik havayı solumaya, seyirlik tepelere çıkıp şehri seyran etmeye ayırdım.

Akşama eğlence vardı. Sacromonte tepesinde çingene (gitanos) mahallesinde, "mağara-ev"lerden (cuevas) birindeki "Flamenko gecesi" beni mest etti. Önce gitarın gönül telimi titreten sesi duyuldu. Gitarist olanca hüneriyle adeta ezgilere hayat veriyordu. Öylesine içten, öylesine gizemli. Ardından, solist, "yırtilan ipek sesiyle", yanık yanık, içime işleyen bir şarkı (cante, kanto) söylemeye başladı. Solistin büyüleyici sesi adeta gitarın ezgisine ses, soluk oluyordu. Artık sıra rakkasenin kıvrak raksını (baile) izlemeye gelmişti. Topukların ritmik sesi, ellerin çırpışı, kastanyetlerin çağrısı, sanki geçmiş zamanların uzak ülkelerinden yankılanıp bugün burada tutkuyla küllerinden yeniden doğuyordu...

Büyülenmişçesine izlediğim Flamenko gösterisi bir yönüyle hayâl, bir yönüyle de gerçektir. Yıllar önce öğrencilik yıllarımda radyoda dinlediğim Paco de Lucia'nın gönül telimi titreten, içime işleyen ezgilerini şimdi burada yeniden duyar gibiydim...

Hayalen de olsa her yolculuğun bir sonu, bir dönüşü olmalı. Yolculuğa ayrık kökünden yaptırdığım, direkleri gümüşten, yelkenleri atlastan, halatları ibrişimden gemimde çıkmıştım. Gemimi İspanya'dan yola çıkıp Atlas Okyanusu'nu aşarak Brezilya'da Rio de Janeiro kıyılarına ulaşacak bir serüvenci gezgine bıraktım...

Dönerken elime bir bilet verdiler; güya metal kanatlı bir kuş yolcularını geniş gövdesine alıp göz açıp kapayıncaya kadar memleketlerine geri götürecekmiş. "Teşekkür ederim, istemem" dedim. "Binmem ben öyle metal kanatlı kuşların gövdesine" dedim. Gelirken gemimi kendi ellerimle yapmıştım; ayrık kökündendi gövdesi, direkleri gümüşten, yelkenleri atlastan, halatları ibrişimdendi. Yola çıkmadan önce Alaattin'in sihirli

lambasını ovmuştum istemeden. Birden o sevimli dev çıkıverdi içinden; kollarını bağlayıp göğsüne, kükredi birden: “Dile benden ne dilerse!”... Her ihtimale karşı, yolda kalırsam diye, Acem işi gök mavisi, bulut beyazı uçan ipek bir halı istedim sevimli devimden. İşte şimdi lazım oldu Alaattin’in sihirli lambasından çıkan uçan halım.

Yarın sabah kahvaltıdan sonra erkenden uçan ipek halıma binip havada süzüle süzüle memleketime geri dönecektim... Döndüm mü; bilmiyorum... Hayalen de olsa; sahi bir yolculuk ne zaman biter? Belki de hiçbir zaman. Zira hangi yolculuk bitecek olsa hemen bir yenisi başlar...

Benimkisi düş gezginliği işte; biraz hayal, biraz gerçek...
“Geçmiş zaman olur ki, hayalî, cihan değer.”